

INTELLEKTUAL MULKNI XALQARO HUQUQIY HIMOYA QILISH MASALALARI

Jizzax politexnika instituti
Ijtimoiy fanlar kafedrası asistenti
Majidov Firdavs Ilxom o‘g‘li

Annotatsiya: Maqolada intellektual mulkni himoya qilish jarayonida xalqaro huquqning asosiy masalalari, intellektual mulkni himoya qilish borasida yurtimizda amalga oshirilayotgan islohotlar hususida so‘z boradi.

Kalit so‘zlar: Kapital, mulk, intellektual qobiliyat, intellektual salohiyat, bilim, ijod, ijodiy salohiyat, iqtisodiy samara, rag‘batlantirish, ixtiro, patent, mulkchilik huquqi, mualliflik huquqi, xalqaro shartnomalar, xalqaro-kelishuvlar.

ISSUES OF INTERNATIONAL PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY

Jizzakh Polytechnic Institute
Assistant of the Department of Social Sciences
Majidov Firdavs Ilkhom ugli

Abstract: The article discusses the main issues of international law in the process of intellectual property protection and the reforms being implemented in our country regarding the protection of intellectual property.

Keywords: Capital, property, intellectual ability, intellectual potential, knowledge, creativity, creative potential, economic effect, incentives, invention, patent, property rights, copyright, international treaties, international agreements.

Hozirgi shiddatli bir davrda har bir davlatning rivojlanishida har tomonlama asqotadigan texnologiyalar o‘zining o‘rniga egadir. Jumladan, har bir davlatning

asosini tashkil etuvchi intellektual salohiyatli insonlari. Bugungi texnologik taraqqiyotda intellektual mulk har bir mamlakat iqtisodiyotining rivojlanishida ayniqsa katta ahamiyat kasb etayotganligi, har bir davlatning dunyo iqtisodiyotdagi yanada raqobatbardoshligini belgilab bermoqda. Shundan kelib chiqqan holda aytish lozimki, intellektual mulkning iqtisodiyotga keltiradigan foydasini quyidagi misol orqali ko'rishimiz mumkindir. 2022 yil AQShda umurtqa mushak atrofiyasini davolash uchun yangi dori vositasi ishlab chiqilgan bo'lib, uning patent narxi 3 million AQSh dollaridan oshadi, bu dunyodagi eng qimmat dori hisoblanadi.

Hozirgi davrda Yangi O'zbekistonda ham intellektual mulkni har tomonlama yanada rivojlantirish va uni har tomonlama mustahkam huquqiy himoya qilish borasida bir qator amaliy ishlar qilinmoqda. Intellektual mulk agentligi 2019 yilda Adliya vazirligi tizimiga o'tkazilgani natijasida ushbu sohani takomillashtirish bo'yicha keng ko'lamli ishlar amalga oshirildi. Adliya vazirligi tashabbusi bilan intellektual mulk sohasini rivojlantirish maqsadida tizimli islohotlar amalga oshirib kelinmoqda. Bugungi kunda intellektual mulkning yaratilishi va uning huquqiy muhofazasi bo'yicha ishlarning tashkillashtirilishi dunyo mamlakatlarida davlat siyosatiga aylandi. Chunki, har qanday davlatning rivojlanish darajasi, uning dunyo hamjamiyatidagi nufuzi, aynan intellektual mulk bo'yicha olib borayotgan ishlari qanday darajada olib borilishiga, yangi texnika-texnologiyalar yaratilishiga bog'liqdir. O'zbekiston o'zining rivojlangan intellektual mulk bazasi, ya'ni, intellektual kapitali bilan dunyoga tanilgan mamlakatdir. U yuqori malakali kadrlari bilan Markaziy Osiyodagi katta salohiyatga ega bo'lgan ilmiy markaz hisoblanadi. Biroq, O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlis Senati raisi Tanzila Norboyevaning ta'kidlashicha: "Jahon intellektual mulk tashkiloti tomonidan "Global innovatsion indeks" bo'yicha davlatlar reytingi yuritilishini bilamiz. Ushbu reytingga 129 ta mamlakat kirgan. Qo'shni mamlakatlardan Qozog'iston, Qirg'iziston, Tojikiston kirgan. Lekin O'zbekiston mazkur reytingda o'rin egallay olmagan ". Bunday holat, tabiiyki, yirik intellektual kapitalga ega bo'lgan

O'zbekiston uchun davomli bo'lishi mumkin emas. Shu sababdan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 21 sentyabrdagi PF-5544-son Farmoni bilan 2019-2021 yillarda ilmiy va innovatsion faoliyatdagi mavjud kamchiliklarni bartaraf etish, mamlakatning xalqaro maydondagi raqobatbardoshlik darajasini ko'tarish va uning innovatsion jihatdan taraqqiy etishini ta'minlovchi asosiy omil - inson kapitalini rivojlantirishga qaratilgan Strategiya ishlab chiqildi. Strategiyaning bosh maqsadi 2030 yilga kelib mamlakatimizni Global innovatsion indeks reytingi bo'yicha jahonning 50 ilg'or davlatlar qatoriga kiritish hisoblanadi. Strategiyaning asosiy yo'nalishlari etib quyidagilar belgilangan:

- fan, ixtirochilik va texnologiyalar transferini rivojlantirish;
- innovatsion faoliyatni moliyalashtirish tizimini takomillashtirish;
- infratuzilma va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini rivojlantirish;
- ta'lim tizimini takomillashtirish va inson kapitalini rivojlantirish;
- raqobatni rivojlantirish va ma'muriy to'siqlarni kamaytirish.

Yangi O'zbekiston o'zining fan va texnologiyalari rivojlanishini dunyo hamjamiyati bilan hamkorlikda, o'zaro kelishuv asosida olib bormoqda. Jumladan, 1996 yil 20 dekabrda Butunjahon intellektual mulk tashkiloti (BIMT) doirasida qabul qilingan Ijrolar va fonogrammalar bo'yicha shartnoma hamda Mualliflik huquqi to'g'risidagi shartnoma 2019 yilning 17 iyul kuni O'zbekiston Respublikasi uchun kuchga kirdi.

Dunyoda 101 mamlakat va Yevropa Ittifoqi BIMTning mazkur ikki shartnomasi ishtirokchisi hisoblanadi. BIMT Birlashgan Millatlar Tashkiloti (BMT) tizimi tarkibiga 1974 yilning dekabr oyidan e'tiboran kiruvchi ixtisoslashgan muassasasidir. Ushbu shartnomalar "Internet sohasida BIMT shartnomalari" nomi bilan ham mashhur bo'lib raqamli muhitda mualliflik huquqi va aralash huquqlar himoyasining asosiy mezonlarini belgilaydi. "Internet sohasida BIMT shartnomalari" mualliflik huquqiy kontentni interaktiv tarzda yetkazish, mualliflik huquqiy himoyani cheklash va ijodiy mahsulotlarni tarqatish va foydalanishga imkon beruvchi texnologiyalarga ko'maklashish kabi sohalarda

yangi texnologik nuqtai nazardan muvofiqlashgan himoya tizimiga zamin yaratgan.

Yurtimizda “O‘zbekiston Respublikasining 1968 yil 8 oktyabrda Lokarnoda imzolangan Sanoat na‘munalarining xalqaro tasnifini ta‘sis etish to‘g‘risidagi Lokarno bitimiga qo‘shilishi haqida”gi, “O‘zbekiston Respublikasining 2000 yil 1 iyulda Jenevada Diplomatik konferensiya tomonidan qabul qilingan Patent huquqi to‘g‘risidagi Shartnomaga qo‘shilishi haqida”gi qonunlar qabul qilingan. Shuningdek, O‘zbekiston Rio Deklaratsiyasiga, Birlashgan Millatlar Tashkilotining iqlim o‘zgarishi, biologik turli xillik, saholanishga qarshi Konventsiyasiga, ozon qatlamini himoyalash Vena Konventsiyasiga, xavfli chiqindilarning tashilishi va chiqarilishini nazorat qilish Bazel Konvensiyasiga qo‘shilib ratifikatsiya qilgan. O‘zbekiston Respublikasi savdo markalarini ro‘yxatdan o‘tkazish to‘g‘risidagi Madrid Kelishuvining ham a‘zosi hisoblanadi.

Mustaqil Davlatlar Hamdo‘stligi (MDH) ga kirgan davlatlar hududida intellektual mulk sohasida ro‘y berishi mumkin bo‘lgan huquqbuzarlikning oldini olish maqsadida O‘zbekiston maxsus bitimga qo‘shildi va sanoat mulkini himoya qilish bo‘yicha – Rossiya Federatsiyasi (1995 yil. 27 iyun), Gruziya Respublikasi (1996 yil 28 may), Qirg‘iziston Respublikasi (1996 yil 24 dekabr), Qozog‘iston Respublikasi (1997 yil 2 iyun), Ozarbayjon Respublikasi (1997 yil 18 iyun), shuningdek, intellektual mulkni muhofaza qilish sohasida Ukraina (1998 yil 19 fevral) va Turkiya Respublikasi (1998 yil 13 aprel) bilan ikkitomonlama shartnomalar tuzdi. O‘zbekistonda sotsial-iqtisodiy rivojlanishga qaratilgan keng ko‘lamli ishlarni amalga oshirishda intellektual mulkdan samarali foydalanishga e‘tibor kuchli bo‘lmoqda. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 14 iyuldagi “Ilmiy va ilmiy-texnikaviy faoliyat natijalarini tijoratlashtirish samaradorligini oshirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ-3855-sonli Qarorida mamlakatimiz Tashqi ishlar vazirligi muassasalar tomonidan ilmiy va ilmiy-texnikaviy faoliyat natijalarini xorijda tijoratlashtirishga,

shuningdek, ularni xalqaro bozorlarda ilgari surishga diplomatik vositalar orqali ko‘maklashishi belgilangan.

Xulosa sifatida aytish mumkinki, mamlakatimizda ilmiy va ilmiy-texnikaviy faoliyatni amalga oshirish, ilmiy-texnikaviy va innovatsion rivojlanishni ta‘minlash uchun qulay shart-sharoitlarni yaratishda keng ko‘lamli ishlar olib borilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1.O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi, Toshkent, —O‘zbekiston NMIU, 2023-yil.

2.O‘zbekiston Respublikasining Fuqarolik kodeksi.

3.O‘zbekiston Respublikasining —Mualliflik va turdosh huquqlar to‘g‘risidagi Qonuni. 2006-yil.

4.O‘zbekiston Respublikasining —Tovar belgilari, xizmat ko‘rsatish belgilari va tovar kelib chiqqan joy nomlari to‘g‘risidagi Qonuni. —T.: 2001, 89 b.

5.O‘zbekiston Respublikasining «Ixtirolar, foydali modellar va sanoat namunalari to‘g‘risida»gi Qonuni. —T.: 2002, 117 b.